

КУНДЕРА У ЛУКСЕМБУРШКОМ ПАРКУ

Милан Кундера, *Празник безначајности*, превела Мира Вуковић, Лагуна 2016

Сигуран сам да је неописива радост обузела многе читаоце са наших простора када је 2013. године објављена вест да најновији роман Милана Кундере, *Празник безначајности*, идуће године објављује свету своје постојање. Разлог томе је огромна популарност овог писца још од времена Југославије и њених напора у превођењу и објављивању чешких, прокажених писаца, међу које је спадао и сам Кундера. Године 2016, када се српски превод овог романа објављује и код нас (у преводу са француског Мире Вуковић), можемо слободно рећи: један утицајан и врстан модернистички писац још увек је међу нама. Од 2000. године наовамо Кундерин романијерски глас је био нечујан (што не важи и за његову есејистику) и баш зато ова књига заузима важно место у његовом опусу; и баш зато она заслужује да јој се приђе са нарочитом знатижељом.

Кундерин роман *Празник безначајности* не доноси „радикалне естетске новине” (што је Кундера својевремено похвалио у прози Витолда Гомбровича и Данила Киша): у шест поглавља испричано је неколико епизода из живота четворице пријатеља – Алена, Шарла, Калибана и Рамона. Јунаци су неодређених година и сваки има једну *мучнину* која га оптерећује: двојицу јунака муче мајке – Алена осећај да мајка није хтела да га роди, а Шарла свест да му је мајка на самрти; Калибана мучи његова неуспешност у професионалној сфери (он је глумац), због чега за себе измишља улогу Пакистанца који говори пакистанским језиком док ради као конобар; и напослетку Рамонова меланхоличност која настаје након сусрета са познаником Д’Арделом, који му казује лаж да болује од рака. Милан Кундера познат је као писац који своје јунаке ставља у бурне друштвене калупе историје, али из њих следствена историја, партократија, политика и механизам опресије у овом роману нису ни позорница, ни мотиватори радње, као што можемо видети.

Па откуд онда овакав наслов романа који упућује на тривијалност, када се ради о кризним, егзистенцијалним питањима или стањима? Роман *Празник безначајности* је књига о недостатку хумора у савременом свету, али не хумора који се очитује кроз причање вицева и подметање коре од банане како би се изазвао испразан смех. Кундера у свом новом роману говори о свету који је заборавио на смех, на шалу и на *џарганџу-ански поглед на животи*. Да би илустровао ову тезу, он се служи анегдотом из Хрушчовљевих мемоара, која се приписује Стаљину. Наиме, Стаљин је једном приликом свом комитету – сачињеном од најутицајнијих људи СССР-а – испричао своју ловачку причу о двадесет и четири јаребице: како је препешачио 13 километара, видео на дрвету те јаребице, упуцао

дванаест и, пошто му је понестало метака, вратио се до своје колибе, снабдео се мецима и упуцао преосталих дванаест (ниједна није одлетела, *sic!*). Ова анегдота из књижевних извора (и вероватно живота), као и Стаљинова веза са Калињином, послужиће Милану Кундери за идејни слој романа тако што ће целу причу око Стаљина прогласити кључним догађајем за савремени свет и узроком нашег одрођења од шале. И ето те чувене, неизбежне историје! Кундера од ње, ипак, не може да побегне. Али о томе ће још бити речи касније.

Као што је речено, нема великих естетских новина. Општа места Кундерине прозе (без негативних конотација тих речи) присутна су и сада: рефлексивност која прелази у медитативност, есејистички пасажи, ведри песимизам књижевних јунака и чувени кундеријански (иронијски) хумор; укратко, нешто што је много раније названо *terra kunderiana*, како на плану форме, тако и у односу на „становништво” те земље. Ипак, поново нам је јасно стављено до знања да је све то само привид, илузија, *луткарска представа* писца и његових јунака. Баш тако, луткарска представа коју Шарл током романа промишља и која се све време пред њим (и нама) одиграва. А перце које се у једном тренутку појављује у роману (а које се у нашем издању може приметити и на корицама књиге) је та библијска дуга која сведочи о савезу писца и његових књижевних јунака.

Овај приказ настао је са идејом да се каже нешто о књизи, али и да се она брани; тачније – њен *Weltanschauung*. Донекле је то и учињено у одличном поговору књиге који је написао Александар Илић и у ком се говори о историји објављивања и перцепције Кундериних дела код нас, као и о самом роману *Празник безначајности*. Наиме, у француској и енглеској књижевној критици роман је наишао на слаб пријем и осуду због наводне површности, ауторовог присилног тона у писању и неинвентивности. Да бих оправдао Кундерин роман, послужићу се паралелом са последњим романом још једног савременог и значајног писца – романом *Нулићи број* Умберта Ека. Наиме, оба романа написана су са начелним поштовањем познатих и признатих књижевних проседеа њихових аутора. Еков роман о новинарству и завери око Мусолинијевог наводног повратка омаж је догми чињеница и још један од бројних покушаја мистификације. И ма колико та мистификација била успешна, испод наноса свакојаких података и информација не може се назрети ништа више од баналне и бесплодне прекомерности и невере у фиктивно. Код Кундере је управо супротно, његова – не слепа – вера у фиктивно, напосе у уметнички чин стварања, довела га је до равнотеже фикције и историје, ако узмемо историју као метафору. Отуда је могућ Стаљин који осећа нежност према службенику Калињину; отуд исти тај диктатор може да расправља о Кантовој и Шопенхауеровој, трансценденталној, буржоаској философији; отуд је, на крају крајева, Кундера могао да у терору Комунистичке партије (у СССР-у или у Чехословачкој, свеједно) види тектонска

померања која су утицала и на наше континенте стварности. Да ли је све то истина? Тачно? Не мари. Књижевност, као и философија, не пружа коначне одговоре. Остају нам Луксембуршки парк, изложба Шагала, боца армањака, пливачица у води и друга места и мотиви овог романа. И они су живи и *свежи*, што се не би могло рећи за, на пример, Еков роман.

Завршићу приказ књиге *Празник безначајности* једним Кундери-ним цитатом о Бетовену: „Нека то послужи као пример: формалне иновације великих мајстора имају у себи увек нешто дискретно; такво је истинско савршенство; само просечан маестро жели да новина буде приметна.” Непримећена од критике, књига *Празник безначајности* има у себи дискретни шарм тере кундеријане.

Виктор ШКОРИЋ

ЈЕДАН И ЈЕДАН (НИ)СУ ДВА

Тед Ђанг, *Приче њвог живота*, превео Горан Скробоња, Воока, Београд 2016

Кратка прича је одувек била један од основних облика научнофантастичне књижевности и по некима се најпрогресивније идеје чешће скривају у краткој форми неголи у великим романима. Па ипак, како су се утицај и статус научне фантастике као жанра мењали од седамдесетих година двадесетог века, чини се да је некада бројна публика данас искључиво усмерена на романескну форму, те да на приче гледа са благим подозрењем. Међутим, у непрегледном мору наслова који преплављују полице у књижарама, понекад се појаве изузеци који својом убедљивошћу и необичношћу успевају да читаоце убеду да кратка прича и даље живи.

Једна од иманентних особина овог жанра која, чини се, увек бива пренебрегнута јесте усмереност на актуелна питања: политичке, социолошке и друштвене проблеме којима, иако се не обраћа директно као други жанрови, успева путем алегорије и ироније да разобличи друштво изграђено на неједнакостима, противречностима и апсурду. Друштвена сатира у свој својој суптилности сакрива се између великих идеја научнофантастичне књижевности: Велсово *Путовање на Месец* није ништа друго до критика колонијализма и прича о његовим импликацијама; Диков роман *Да ли андроиди сањају електричне овце?* упућује на човеков однос према технологији и хуманости, а Маргарет Атвуд својим феминистичким приступом врло осетљиво али и убедљиво говори о друштвеној неједнакости. Свакако, не смео заборавити да овај жанр има велики број поклоника управо због своје имагинативности, арбитарног